

Mierzecki, Roman

Historia chemii na ziemiach czeskich

Kwartalnik Historii Nauki i Techniki 28/1, 259-261

1983

Artykuł umieszczony jest w kolekcji cyfrowej Bazhum, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych tworzonej przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego.

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie ze środków specjalnych MNiSW dzięki Wydziałowi Historycznemu Uniwersytetu Warszawskiego.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

w pismach lekarzy polskich na przełomie XIX i XX wieku wygłosił prof. dr T. Brzeziński.

Dalsze obrady toczyły się w sekcjach, zgrupowanych według następujących zagadnień: sekcja I — *Medycyna w ochronie zdrowia środowiska przemysłowego*; sekcja II — *Wojskowa służba zdrowia*; sekcja III — *Medycyna do końca XIX wieku*; sekcja IV — *Varia*; sekcja V — *Farmacja społeczna*; sekcja VI — *Nauczenie medycyny, szpitalnictwo*.

W zjeździe tym uczestniczyli licznie historycy farmacji. Farmaceuci przedstawili na zjeździe następujące referaty: dr Bazyli Leszczyłowski — *IV Międzynarodowy Kongres Medycyny i Farmacji Wojskowej (30.V.—4.VI.1927)*; dr Dionizy Moska — *Centrum Szpitalne Zamość — 1939*; dr Aleksander Drygas — *Opieka medyczna nad żołnierzami Garnizonu Gdańskiego w pierwszych latach XVIII wieku*; dr Henryk Romanowski — *Wkład Jana Mrozowskiego w rozwój toksykologii i chemii sądowej*; doc. W. W. Głowacki — *Kierunki lewicowe w farmaceutycznym ruchu pracowniczym w Polsce do 1939 r.*; dr Waclaw Jaroniewski — *Waż w herbach medycyny i farmacji*; dr B. Leszczyłowski — *Obowiązki wojewódzkich inspektorów farmaceutycznych w Polsce sprzed 50 lat*; doc. dr hab. Władysław Markowski — *Obecność polskich farmaceutów na Węgrzech i w Rumunii w latach 1939—1945*; dr Franciszek Nowak — *Farmaceuci współorganizatorami zjazdów lekarzy i przyrodników w latach 1869—1937*; mgr Jadwiga Brzezińska — *Rola i zadania Zachodnio-Pomorskiej Izby Aptekarskiej w procesie powstawania i rozwoju aptek na terenie Pomorza Zachodniego*; doc. Henryk Pankiewicz — *Muzealia Wydziału Farmaceutycznego AM w Łodzi i ich rola w dydaktyce i pracach naukowo-badawczych*.

Przewodniczącym Sekcji V był doc. dr hab. n. farm. Władysław Mańkowski, a sekretarzem — mgr farm. Jadwiga Brzezińska.

Podczas zjazdu odbyło się walne zebranie sprawozdawczo-wyborcze PTHM. Nowym prezesem Towarzystwa został wybrany farmaceuta — doc. dr habil. Władysław Markowski z Warszawy. Równocześnie podjęto uchwałę o zmianie nazwy Polskiego Towarzystwa Historii Medycyny na Polskie Towarzystwo Historii Medycyny i Farmacji.

Zarówno zmiana nazwy Towarzystwa, jak i powierzenia stanowiska przewodniczącego farmaceutycie, wskazuje na autorytet historyków farmacji, jakim cieszą się w środowisku historyków medycyny. Jest to niewątpliwie zasługą działalności naukowej i społecznej wielu wybitnych historyków-farmaceutów, a zwłaszcza w PTHM doc. W. W. Głowackiego oraz dra Franciszka Nowaka (obydwaj otrzymali tytuły honorowych członków PTHM) oraz dr Barbary Kuźnickiej, która kierując Sekcją Historii Farmacji w Instytucie Historii Nauki, Oświaty i Techniki PAN, współpracuje aktywnie z historykami medycyny.

Jadwiga Brzezińska
(Kołobrzeg)

Z ZAGRANICY

HISTORIA CHEMII NA ZIEMIACH CZESKICH

W dniach 21—23 września 1982 r. odbyła się w Domu Pracy Twórczej Czechosłowackiej Akademii Nauk w Liblicach k. Mielnika konferencja *Historia chemii na ziemiach czeskich*, zorganizowana pr zez Czechosłowackie Towarzystwo Chemiczne. Konferencji przewodniczył prof. Bohumil Hajek. Była to pierwsza tego typu sesja zorganizowana na terenie Czech; zgrupowała ona więc wielu chemików

czeskich, którzy obok swych głównych prac badawczych w różnych dziedzinach chemii i przemysłu chemicznego zajmowali się różnorodnymi zagadnieniami — związanymi z historią tej dyscypliny. Wśród około 70 uczestników przeważali profesorowie emerytowani. W konferencji brały też udział delegacje Towarzystw Chemicznych NRD i Polski.

W czasie obrad wygłoszono 28 referatów. W referacie wprowadzającym prof. Hajek omówił warunki, w jakich rozwijała się nauka czeska, a w szczególności czeska chemia. Zwrócił uwagę, że jeszcze w XVIII stuleciu nauka czeska była silnie związana z nauką niemiecką i dopiero od początku XIX wieku zaczyna rozwijać się samodzielnie. Dr Sóna Štrbáňová z Instytutu Historii Czechosłowackiej Akademii Nauk omówiła w przeglądowym referacie wkład czeskiej chemii do rozwoju nauki światowej, podkreślając rolę Bohuslava Braunera, Emila Votočka i Jaroslava Heyrovsky'ego. Pozostałe referaty dotyczyły w dużej mierze rozwoju poszczególnych czeskich placówek naukowych, np. w Brnie, w Ołomuńcu i w Pardubicach rozwoju poszczególnych gałęzi zarówno przemysłu chemicznego, jak i metalurgicznego, hutniczego, górnictwa, czy też przemysłu fotochemicznego. Przedmiotem kilku referatów była działalność wybitnych chemików czeskich, np. J. V. Dubisky'ego — ucznia twórcy chemii koordynacyjnej Alfreda Wernera oraz Bohumila Braunera. Członek korespondent AN František Čuta przedstawił obszernie wspomnienia o swoich nauczycielach, z którymi stykał się w trakcie swych studiów na uczelniach czeskich w początku bieżącego stulecia. Wyróżnić należy również referat V. Novotny'ego na temat genezy koncepcji pierścienia benzenowego — przedstawionej przez A. Kekulégo. Referent zwrócił przy tym uwagę, że Augusté Kekulé — to w zasadzie uczonek niemiecki; pochodził on co prawda z rodziny słowackiej, ale z jej gałęzi, która po dwustu latach pobytu w Niemczech całkowicie się zgermanizowała. Kekulé dowiedział się o słowackim pochodzeniu swej rodziny dopiero pod koniec życia i wówczas rodzina jego uzupełniła nazwisko herbem „von Stradonitz”.

Spośród delegatów zagranicznych prof. F. Welsch (NRD) omówił na podstawie niemieckich materiałów archiwalnych osiemdziesięcioletnią współpracę niemieckich Zakładów Elektronicznych w Bitterfeld z czeskimi Zakładami w Usti, natomiast delegat Polskiego Towarzystwa Chemicznego, doc. dr hab. Roman Mierzeki przeprowadził analizę formalną i merytoryczną wydanego we Frankfurcie nad Menem w 1625 roku dzieła *Hermetico-Spagyrisches Lustgärtlein (Ogródek spagiryčno-hermetyczny)*, zawierającego 160 emblematów alchemicznych wraz ze związanymi z nimi sentencjami zebranych przez Johanna Daniela Mylius, a przetłumaczonych z łaciny na język niemieckich przez praskiego alchemika Daniela Stolzusa von Stolzenberga. Mgr Mirosław Puchnarewicz przedstawił natomiast w zarysie polskie prace z historii chemii oraz przedstawił obecną działalność Polskiego Towarzystwa Chemicznego na tym polu, Muzeum Marii Skłodowskiej-Curie oraz Sekcji Historii Chemii.

Teksty wygłoszonych referatów zostaną opublikowane w specjalnym zeszycie — wydanym przez praską Wyższą Szkołę Chemiczno-Technologiczną.

Konferencja *Historia chemii na ziemiach czeskich* miała więc ten sam cel co I Sympozjum Historyków Chemii, zorganizowane w 1979 roku przez Polskie Towarzystwo Chemiczne i Zakład Historii Nauk Ścisłych Instytutu Historii Nauki, Oświaty i Techniki PAN, a mianowicie przedstawienie zakończonych i aktualnie prowadzonych prac z dziedziny historii chemii. Na konferencji czeskiej liczba referatów (28) była większa niż na polskim sympozjum. Ich tematyka dotyczyła głównie praktycznych zastosowań chemii z całkowitym pominięciem okresu przed Lavoisierem. Była to zatem tematyka węższa niż na sympozjum, na którym poruszano zagadnienia związane z alchemią i paracelsyzmem, a także problemy metodologii rozwoju chemii.

W trakcie konferencji odbyła się dyskusja na temat nauczania historii chemii w szkołach wyższych. Z dyskusji wynikało, że sytuacja w Czechosłowacji niewiele różni się pod tym względem od sytuacji w naszym kraju. Dr Štrbářová prowadzi wykład historii chemii dla studentów Uniwersytetu Karola w Pradze. Ponadto poszczególni wykładowcy, którzy uczestniczyli w dyskusji, wprowadzają elementy historii chemii do swych wykładów kursowych, zwłaszcza na kierunkach pedagogicznych, ale także na kierunkach technicznych. Wsuwany w dyskusji postulat, aby szerzej uwzględniać aspekty historii w wykładach kursowych, jest sprzeczny z poglądami polskich wykładowców. Dominuje u nas tendencja do zwanego i logicznego wyłożenia w wykładach kursowych obecnego stanu wiedzy z pominięciem elementów historycznych, natomiast wprowadzenia po zakończeniu wykładów zasadniczych z danej dyscypliny oddzielnego wykładu z zakresu jej historii.

Koledzy czescy napotykają takie same jak i my trudności w rozpowszechnianiu nauczania historii chemii — brak podręczników. W Czechosłowacji znana i ceniona jest polska publikacja Wiktora Wawrzyszka pt. *Twórcy chemii* (PWT Warszawa 1959). Rozważano możliwość adaptowania jej dla uczelni czeskich. Wśród innych metod rozpowszechniania nauczania historii chemii proponowano organizowanie letnich szkół historii chemii oraz powiązanie wykładów historii chemii z wykładami ogólnego rozwoju nauki i kultury.

Udział delegacji polskiej na konferencji pozwolił nawiązać bezpośrednie kontakty pomiędzy polskimi i czeskimi historykami chemii; wysunięto konkretne projekty zacieśnienia stosunków i zorganizowania polsko-czechosłowackiej współpracy.

Roman Mierzecki
(Warszawa)